

Анна РОМЕНСЬКА

ФАКТОР ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ

Розглянуто формування нових умов функціонування страхових компаній України під впливом процесів глобалізації. Визначено особливості вияву фактора глобалізації на страховому ринку України та його врахування в управлінні компаніями.

Постановка проблеми. В останні роки відбуваються зміни в чинниках світового економічного прогресу, що виявляється в посиленні світової кооперації, інтернаціоналізації виробництва товарів і послуг, широкому застосуванні аутсорсингу, укрупненні транснаціональних компаній та міжнародних фінансово-промислових груп.

Глобалізація є розширенням, поглибленням і прискоренням взаємозв'язків у світі у всіх аспектах сучасного життя людей. Вона відображає інтегрованість країн та бізнесу у світове товариство та їхній подальший розвиток. Охоплюючи широке коло сфер діяльності людини, від фінансів до культури, глобалізація зумовлює безліч дискусій і суперечок.

Процеси глобалізації впливають на економічну стабільність всіх країн та регіонів, вони змінюють можливості залучення капіталу, виходу на міжнародні ринки та міжнародне співробітництво. Водночас під впливом глобалізації зростають ризики, пов'язані з міжнародною конкуренцією. Це певним чином відображається на страховому ринку.

Страховання належить до стадій виробництва, розподілу, обміну й споживання. Без нього неможливо ефективно забезпечувати неперервність процесу виробництва матеріальних благ, підтримувати належний рівень життя людей [1, с. 14]. Страховання є найважливішою складовою економічної системи будь-якої держави, що розвивається під впливом процесів глобальної економічної інтеграції. Насамперед через страхову систему світу щорічно перерозподіляються премії в загальній сумі до 2 трлн. дол. США [2]. Активізуються процеси злиття і поглинання страхових компаній на світовому ринку, в рамках СОТ спрощується порядок здійснення страхових операцій, що загострює конкуренцію між страховими компаніями. В умовах недосяжного розриву в показниках досвіду роботи на страховому ринку, інвестиційних можливостей, рівня управління страхових компаній розвинених країн і вітчизняних страховиків для українських компаній необхідна розробка ринкової стратегії, яка відповідає появі на українському ринку іноземного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду активізацію процесів злиття та поглинання, вибір напрямків розвитку страхового ринку України актуальності набувають питання управління страховими компаніями. Вони всебічно досліджені в працях С. Журавіна, О. Орхіменко, М. Ніколенко, Р. Пікуса, О. Філонюка, В. Фурмана. В роботах розкрито особливості управління страховими компаніями в

нових ринкових умовах, наголошено на формуванні сучасних методів і механізмів управління.

Питанням глобалізації присвячені роботи А. В. Бойченко, М. Н. Осьмова, В. С. Буянова, В. А. Михайлова, А. Леусского та інших.

Вступ України в СОТ, лібералізація діяльності страховиків на національному ринку вносять корективи в управління страховими компаніями, зміщуючи акцент на конкурентну боротьбу. В сучасних умовах необхідні підходи, орієнтовані на подолання розриву між вітчизняними та зарубіжними страховиками, які працюють на страховому ринку України.

Метою статті є розробка сучасних механізмів управління страховими компаніями України, які побудовані з врахуванням впливу глобалізації. Відповідно до поставленої мети завданнями дослідження є: розгляд глобалізації та особливостей її вияву в Україні і в страхуванні; виокремлення напрямків впливу фактора глобалізації на діяльність страхових компаній в Україні; визначення особливостей управління страховими компаніями відповідно до глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Україна з кожним роком дедалі більше входить у процеси інтернаціоналізації і глобалізації як економіки, так і соціальної сфери. Глобалізація охоплює динамічний розвиток інтеграційних процесів у сфері економіки, надає можливості забезпечення найбільш ефективного використання світових економічних ресурсів за рахунок проведеної політики відкритих ринків, що здійснюється за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

У рамках дослідження, присвяченого економічній глобалізації, агентство "Ernst & Young" щорічно розраховує індекс глобалізації, який відображає ступінь глобалізації 60 найбільших країн світу з урахуванням вкладу в розвиток світової економіки у відсотках від ВВП. Зіставимо динаміку загального індексу глобалізації в 1995 і 2009 р. економік України, Росії, Польщі та США.

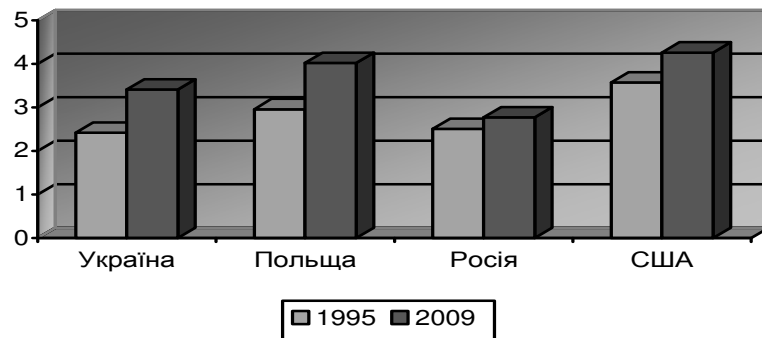

Рис. 1. Динаміка загального індексу глобалізації України, Польщі, Росія і США у 1995 р. та 2009 р. [3]

Відповідно до даних рейтингу, незважаючи на економічну кризу та деяке уповільнення темпів глобалізації, загальна тенденція розвитку цих процесів зберігається.

Розрахунок рейтингу проводиться на основі п'яти критеріїв: відкритість у галузі торгівлі, рух капіталу, обмін технологіями, переміщення робочої сили і культурна інтеграція. Перше місце в 2009 р. посів Сінгапур, останнє – Іран. [3] У 2009 р. щодо України критерії були оцінені таким чином (рис. 2).

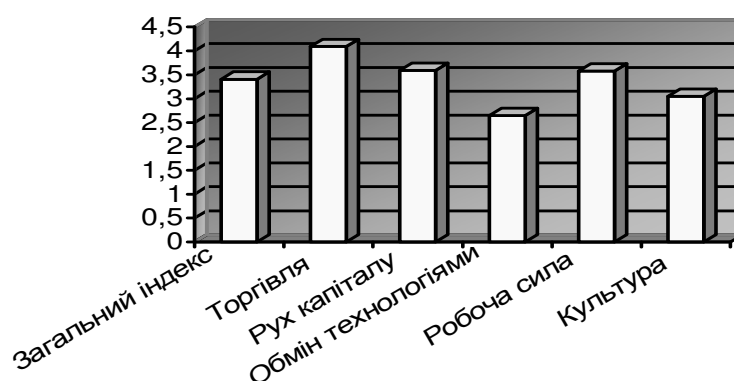

Рис. 2. Індекс глобалізації України в 2009 р. [3]

Економічна глобалізація відображає взаємозв'язок між постійно зростаючими людськими потребами, з одного боку, і можливостями виробництва і розповсюдження товарів і послуг за допомогою міжнародної торгівлі, надходження іноземних інвестицій і процесів транснаціоналізації, – з іншого. Міжнародна економічна інтеграція виявляється в координації внутрішньої та зовнішньої економічної політики країн, зрощуванні національних ринків, що відбувається з елементами наднаціонального регулювання [4, с. 139].

Україні глобалізація дає можливість активізації інвестиційного співробітництва, встановлення нових зв'язків з іноземними компаніями. Проте, разом з тим, стає більш імовірним вияв міжнародної злочинності, корупції, тероризму, порушень авторських прав, злочини в інформаційних мережах і т. ін.

В умовах залучення України у глобалізацію відбувається територіальний перерозподіл виробничої промисловості та сфер обслуговування, переважно це стосується фінансової та інформаційної сфер. Крім того, в результаті глобалізації відбувається зростання торгівлі послугами, які перетворюються на основний чинник міжнародних торговельних відносин. Якщо в 1970 р. з експортом послуг було пов'язано менше $\frac{1}{3}$ прямих іноземних інвестицій, то в сучасних умовах ця частка зросла до 50%, а найбільш важливим товаром на світовому ринку стає інтелектуальний капітал [5]. Основу залучення країн "третього" світу до міжнародного поділу праці становлять програми структурної перебудови економіки та фінансової стабілізації, проте згідно з інтересами розвинених країн.

Цим перетворенням сприяють економічні реформи, що проводяться з метою формування ліберальної структури економіки і сприяння глобалізації. Незважаючи на те, що глобалізація є міжнародним явищем, її розвиток неможливий без економічних реформ на національному рівні. Такі реформи охоплюють перехід до відкритої ринкової економіки: надання більшої автономії фінансовим установам, заохочення іноземних інвестицій, спрощення доступу економічних агентів на ринок, що є головною особливістю таких реформ.

Важливу роль у поширенні глобалізації та проведенні економічних реформ з метою лібералізації економіки відіграє МВФ і Світовий банк [6]. Яскравим прикладом є реформи, що проводяться в Україні відповідно до вимог траншу МВФ у 2011 р.

Генеральна угода з тарифів і торгівлі СОТ також виконує значну роль у стимулюванні реформ, орієнтованих на глобалізацію. При вступі України в СОТ та виконанні вимог режиму найбільшого сприяння національні та зарубіжні страхові ком-

панії перебувають в подібних умовах на ринках окремих країн або їх спілок, таким чином, уніфікуються умови конкуренції на національних ринках [5]. У цих умовах діяльність страхових компаній зазнає істотних змін, які впливають на внутрішню організаційну структуру та методи управління. Глобалізація виявляється на страховому ринку за такими основними напрямками: вихід іноземних компаній на внутрішній ринок, вихід вітчизняних компаній на інші ринки та активізація аутсорсингу.

Специфіка страхування, що виявляється у прийнятті ризиків фізичних і юридичних осіб та перерозподілі можливих збитків за допомогою перестраховування, вносить корективи в динаміку і форму вияву глобалізації в Україні.

Глобалізація у страхуванні є не тільки зовнішньою умовою функціонування, а й вимушеною мірою аутсорсингу. Специфіка страхування виявляється в неможливості ізольованого розвитку без використання міжнародного перерозподілу великих ризиків через закордонних перестраховальників і тим самим розширення можливостей страхування. Рух капіталу і ризиків у перестраховуванні здійснюється від країн, що розвиваються, до розвинених країн.

Іншим поширеним видом аутсорсингу виступає звернення до послуг консалтингових фірм. Для підвищення ефективності управління та конкурентоспроможності страховики користуються послугами цих компаній за такими напрямками:

- розробка системи управління якістю;
- впровадження системи управлінського обліку та фінансового контролінгу;
- формування збалансованої системи показників;
- автоматизація та реінжиніринг бізнес-процесів;
- побудова клієнтоорієнтованої організації;
- проведення актуарних розрахунків;
- андеррайтинговий консалтинг [7].

Прогресивним заходом в управлінні є винесення окремих функціональних підрозділів в інші країни з метою зниження витрат компанії. Найбільш частим прикладом тут виступають call-центри. Цей захід є актуальним для великих страхових компаній, коли винесення окремих функцій виправдано пов'язаними з ними вигодами. Перестраховуванням в закордонних компаніях також користуються і невеликі страховики. В цьому разі визначальним є зіставлення витрат на аутсорсинг з вигодами, які з ним пов'язані.

Особливістю страхового ринку України є те, що страховики використовують аутсорсинг в інших країнах. При цьому через недостатній розвиток ринку вони самі не стають майданчиком для аутсорсингу, тоді як інші країни, серед яких Ірландія та Південна Корея, розвиваються саме в цьому напрямку. Частка вхідного перестраховування в Ірландії за 20 років підвищилася з 3 до 10% [7]. Для страхових компаній України навіть в умовах експансії зарубіжних компаній існує можливість надання консультаційних робіт з виходу на вітчизняний страховий ринок з урахуванням особливостей роботи в Україні.

У процесі глобалізації стираються законодавчі та економічні бар'єри між національними страховими ринками. Глобалізація світової економіки посилює концентрацію капіталу в різних галузях, у тому числі і в страхуванні, де укрупнення капіталу відбувається внаслідок злиття, поглинання та об'єднання страховиків. Внаслідок вступу України в СОТ, що включає відкритість економіки та доступ на ринок іноземних компаній, може бути завдано збитків конкурентній ситуації на вітчизняному страховому ринку.

Визначимо можливості українських страховиків в умовах глобалізації. Універсальним фактором зіставлення страхових компаній у сучасних умовах прийнято вважати рівень капіталізації. Ефективна діяльність на страховому ринку передба-

чає постійне підвищення капіталізації для відповідності міжнародним і національним вимогам. Крім того, достатній рівень капіталу страховиків є обов'язковою умовою платоспроможності, характеризує здатність компанії до прийняття великих ризиків на страхування. Для аналізу страхового ринку України та конкурентного потенціалу вітчизняних страховиків необхідно зіставлення за рівнем капіталізації.

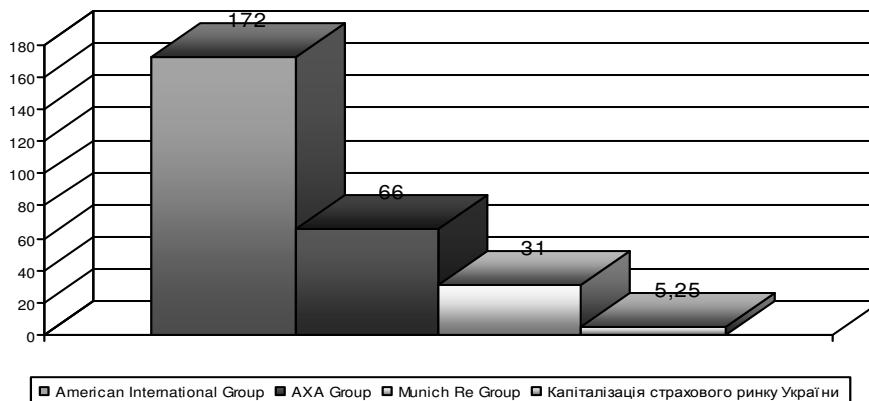

Рис. 3. Капіталізація страхових груп світу і страхового ринку України в 2009 р., млрд. дол. [8; 9]

У 2009 р. капіталізація загалом страхового ринку України поступалася капіталізації закордонних фінансових груп та окремих страхових компаній. За цим критерієм можна аналізувати про здатність вітчизняних страховиків конкурувати із зарубіжними організаціями, з одного боку, і можливість виходу українських компаній на міжнародний ринок – з іншого. Навіть у разі виходу українських компаній на страхові ринки країн, що розвиваються, крім протекціоністських заходів з боку урядів, значною перешкодою виступає конкуренція інших компаній насамперед з розвинених країн, що володіють широкими інвестиційними можливостями.

У цих умовах необхідно зберігати досягнуті результати на страховому ринку України, засобом чого є підвищення ефективності управління, впровадження прогресивних методів, структур, розробка інноваційних продуктів, адже вихід іноземного капіталу на страховий ринок проводить корективи в умовах функціонування страховиків.

Серед факторів, що діють на страхові компанії, виділяють фактори зовнішнього і внутрішнього середовища. Фактор глобалізації при проникненні на страховий ринок іноземного капіталу посідає особливе місце, тому що виявляється в усіх аспектах функціонування страховика.

Через зовнішнє середовище відбувається комунікація страхової компанії, в результаті чого вона отримує всі види ресурсів, найбільш значущим з яких на сучасному етапі вважається інформація. Перетворення отриманих даних приводить до виробництва послуг і отримання фінансових результатів. Внутрішнє середовище є набором сильних і слабких сторін, які створюють умови для такого перетворення. Воно змінюється під впливом зовнішнього середовища, у ряді випадків цей зв'язок є суворим, наприклад, при зміні нормативних умов функціонування страховика компанія змушена реалізовувати ці вимоги у своїй діяльності. А завдання управління полягає, на наш погляд, у трансформації системи таким чином, щоб зміни в зовнішньому середовищі приводили до зміцнення сильних сторін організації.

Фактори зовнішнього середовища страховика можна поділити на політичні, соціальні, економічні, технологічні та ресурсні [10, с. 19]. Кожна із зазначених груп факторів

піддається впливу глобалізації. Трансформується законодавство, обмеження, що діяли щодо функціонування іноземних страхових компаній на території України, завдяки чому відкривається доступ для іноземного капіталу в даній сфері. Разом із розвитком іноземних страхових компаній в Україні підвищується рівень управління, вдосконалюються технології продажів, розширюється продуктова лінійка. Підвищуються вимоги до інформаційних, трудових ресурсів, інфраструктури. Ці перетворення знаходять безпосереднє відображення в соціальному і економічному житті суспільства, що сукупно формує передумови для зміни внутрішнього середовища страховика, якісного розвитку і переходу системи управління на новий рівень.

Без використання зарубіжних механізмів ведення страхового бізнесу вітчизняні страхові компанії, не розвиваючись, приречені на зниження кількості клієнтів, премій і в кінцевому рахунку вартості. Ті компанії, які активно починають використовувати ці механізми у всіх сферах: управлінні, маркетингу, інвестиційній політиці й інших, мають перспективи досягнення переваг хоча б серед українських страховиків, одночасно наближаючись у такому розвитку до закордонних компаній. Пріоритетом українських компаній є досвід роботи на вітчизняному страховому ринку, знання його особливостей, інтересів споживачів. З використанням цієї переваги запровадження інноваційних методів управління та діяльності здійснюється більш ефективно. Однак тут неможливо виділити окрему сферу, яка здатна забезпечити перевагу, бо необхідна комплексна перебудова всієї системи управління з орієнтацією, з одного боку, на клієнта, і з іншого – на інтереси власників у стратегічній перспективі. Наприклад, російські страхові компанії в останні роки переходять до системи вартісного управління, моніторингу та контролінгу діяльності, ряд компаній формує на цій основі стратегічні плани. Застосування нових технологій в управлінні дає перспективи розвитку для компанії. Українські ж страховики у своїй діяльності орієнтуються на рівень попиту на страхові послуги, формують оперативний менеджмент, заснований на збільшенні обсягу премій. Акцент робиться на поточних потребах, відповідно до яких формуються пріоритети. В цьому разі відіграє роль ефект масштабу, адже великі компанії мають більш широкі можливості реалізації довгострокових проектів і складання стратегій із завоювання частки ринку. Проте в посткризовий період в Україні, як у світі, відбувається певний перерозподіл капіталу, заснований на укрупненні страхових компаній, концентрації капіталу, в тому числі зрощуванні страхового і банківського капіталу, збільшенні кількості фінансових спілок. У цих умовах необхідна:

- систематизація видів страхування і послуг за принципом сегментації, орієнтована на досягнення стратегічних цілей;
- складання стратегії діяльності, заснованої на оперативному управлінні;
- формування збалансованої системи показників для аналізу діяльності страховика і своєчасної координації для досягнення поставлених цілей;
- розвиток інтернет-маркетингу, мобільного маркетингу та інших напрямків, за допомогою яких з'являється можливість збільшення присутності компанії на ринку;
- оптимізація бізнес-процесів страховика;
- вибір організаційної структури, відповідної стратегічній спрямованості.

В умовах, коли вітчизняні страхові компанії не можуть конкурувати з іноземними за можливостями інвестування, розвитку продуктової, маркетингової політики, системи управління, формується загроза збереження капіталів, вкладених в страхову компанію. Тому для збереження цих коштів й отримання найбільшої вигоди з даних умов роботи, що є стратегічною метою управління, необхідне продовження періоду перебування на страховому ринку України для підвищення привабливості компанії для іноземних інвесторів: збільшення вартості страхової компанії, розвит-

ку філіальної мережі, розширення кола клієнтів. Ця мета досяжна тільки при застосуванні інноваційних систем управління. У розвинених країнах акцент в управлінні певний час остаточно змістився у бік концепції вартісного управління, спрямованої не на досягнення короточасних результатів у вигляді прибутку, а на підвищення вартості організації в довгостроковій перспективі. Продовження термінів перебування на страховому ринку вітчизняних компаній надає можливості нарощування вартості для отримання найбільшого прибутку в момент продажу бізнесу.

Висновки. Подолання, ослаблення і навіть ліквідація обмежень у сфері міжнародних економічних відносин спільно з впровадженням економічних реформ приводять до розповсюдження глобалізації. Фактор глобалізації є невід'ємним компонентом середовища функціонування страхових компаній. Можливості конкуренції вітчизняних страхових компаній з іноземними компаніями та фінансовими групами вкрай обмежені. Проте перевагою українських компаній є знання особливостей та умов роботи на страховому ринку, інтересів споживачів, що в поєднанні з інноваціями в галузі управління має перспективи для підвищення конкурентоспроможності й досягнення стратегічної цілі – збереження коштів, вкладених у компанію. Основою розвитку конкурентної системи управління страховою компанією є застосування інноваційних моделей управління, формування стратегії та орієнтирів діяльності, що використовуються компаніями в розвинених країнах.

Перспективи подальших досліджень. Виокремлення та оцінювання виявів інтернаціоналізації зв'язків дає змогу сформулювати напрямки їхнього використання в управлінні страховими компаніями, що є основою для подальших досліджень.

Література

1. *Стратегічне управління страховою компанією* / [В. М. Фурман, О. Ф. Філопнюк, М. П. Ніколенко, О. І. Барановський та ін.]; за ред. В. М. Фурмана. – К. : КНЕУ, 2008. – 440 с.
2. Журавин С. Г. *Страховые компании и условия глобализации* / С. Г. Журавин – М.: Анкил, 2005. – 176 с.
3. Батанова К. *Кризис встал на сторону антиглобалистов* / К. Батанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gzt.ru/topnews/economics/-krizis-isportil-otnosheniya-mezhdu-stranami-285881.html>
4. Бойченко А. В. *Глобализация мирового хозяйства* / А. В. Бойченко, М. Н. Осьмова. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 376 с.
5. *Государственный страховой надзор за деятельностью страховых организаций в условиях глобализации мирового страхового рынка* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://strahovanie.com.ua/?p=22>.
6. *Globalization and Economic Reforms // Maps of World* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finance.mapsofworld.com/economy-reform/globalization.html>.
7. Веретнов В. *Непропорциональное перестрахование: либеральный поход* / В. Веретнов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://riskm.blox.ua/html/1310721,262146,21.html?41674>.
8. *The World's Leading Companies* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.com>.
9. *Статистика страхового рынка Украины* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00334.pdf>.
10. Осовська Г. Є. *Менеджмент організацій* : підруч. / Г. Є. Осовська, О. А. Осовський. – К. : Кондор, 2009. – 680 с.
11. Буянов В. С. *Глобализация* : учеб. / В. С. Буянов, В. А. Михайлов. – М. : РАГС, 2008. – 543 с.